

BRYTIGA BÖCKER

FÖR DIG SOM VILL

Arbeta med temat religion eller annan trosuppfattning

Kristendom och islam är exempel på religioner. En annan trosuppfattning kan vara ateism. Den som är ateist tror inte på någon gud alls. Religion är inte samma sak som etnisk tillhörighet. Att vara muslim eller kristen säger ingenting om den personens etnicitet eller nationalitet. Alla har rätt att leva enligt sin tro.

Här har vi samlat diskussionsfrågor och övningar som du kan använda för att prata tillsammans med barn om religion, tro och funderingar kring livet och döden. I den första delen har vi valt ut frågor och övningar som går att koppla till flera av Brytiga Böckers boktips på temat religion eller annan trosuppfattning. Fokus ligger på det som vi människor har gemensamt; vår (för)undran, grubblerier och nyfikenhet inför det okända. I den andra delen har vi valt ut några titlar från boktipsen som vi fördjupar oss i. I den tredje delen delar vi med oss av tips till dig som ska använda materialet.

Handledningen är framtagen inom ramen för projekt Brytiga Böcker. Tillsammans med bibliotek och kulturpedagoger utvecklar vi normkreativa metoder för att förebygga diskriminering bland barn i åldrarna 3 -12 år. Brytiga Böcker finansieras av Allmänna Arvsfonden och drivs av Rättighetscentrum Västerbotten och Sensus Studieförbund.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT VÄRLDEN, JAGET OCH DÖDEN

---

1. Hur uppstår det liv? Hur blir vi levande? Vad händer innan vi föds tror ni?
2. Kan ni berätta något om er födelse eller tiden innan ni föddes? Alla kanske inte vet var eller av vem de föddes, men någon kanske har hört en historia om hur det gick till?
3. Vad är viktigt i livet? Vem bestämmer i ditt liv? Hur vill du leva?
4. Vad händer när någon dör? Har ni varit på en begravning någon gång? Hur var det? Vad hände?
5. Olika människor har olika tro på vad som händer efter döden och kring hur de vill leva sitt liv. Vad känner ni till för religioner? Vet ni något om de religionerna?
6. Tror du på någonting?

ÖVNING PÅ TEMAT TRO OCH HÖGTIDER

ALLAS ALMANACKA: Om ni vill arbeta med att synliggöra olika religioner och trosuppfattningar kan ni skriva in olika högtider, fester och traditioner i årsplaneringen och uppmärksamma dem löpande under året. Tanken med att lyfta olika högtider är att barnen ska få lära sig om religionerna och vad de innebär och i förlängningen få ökad respekt för andras religion och trosuppfattning. Dessutom skapas en mer inkluderande miljö där alla barn blir bekräftade, än om det uteslutande är kristna högtider som uppmärksammas.

Målgrupp: 3 år och uppåt

Tidsåtgång: Löpande under hela kalenderåret

Material: Multireligiös almanacka. Skapa en själv eller beställ från Sensus Studieförbund eller Mångkulturellt Centrum.

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *JAG BLIR EN BUBBLA SOM BLIR ETT MONSTER SOM BLIR ETT BARN*

---

av Malin Axelsson och Klara Persson

Boken är en experimentell skapelseberättelse driven av gränslös nyfikenhet. Texten är en lek. I leken kan vi både uppfinna världar och hitta vår plats i dem. Berättelsen kan vara en startpunkt för samtal och eget skapande, för alla barn och vuxna som delar bokens upptäckarlust.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT FÖDELSE OCH IDENTITETSSKAPANDE

1. Alla människor föds. Men vad händer innan vi föds? Vad händer inne i magen och var är vi innan vi hamnar i magen? Vem var du innan?
2. När någon ny föds brukar alla bli glada och ibland blir det tårta. Vad händer när vi föds? Minns du din födelse? Har du hört någonting berättas om den? Vet du vem som födde dig?
3. Sen blir vi dom vi är. Vem blev du? Vem eller vad bestämmer om vi blir en gorilla, en fröken eller en muskelman? Vem bestämmer vem du ska bli?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT FÖDELSE OCH EXISTENS

SÅ ETT FRÖ: Låt barnen vara med och se hur liv kan uppstå genom att de får plantera fröer som blir till olika växter. Första steget är att plantera fröerna. Fundera tillsammans kring var fröet kommer ifrån och var det varit innan. I nästa fas blir det intressant att studera vilka fröer som gror fort och vilka som gror långsamt. En del kanske inte kommer upp alls. Följ sedan utvecklingen och hur de växer på olika sätt. Några kanske bara blir större och större, medan andra vissnar och dör.

Målgrupp: 3 år och uppåt

Tidsåtgång: Löpande under en längre tid

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Fröer eller kärnor, krukor, blomjord, vattenkanna.

SKAPA DIN FÖDELSE: Med lite äldre barn kan det vara givande att dröja sig kvar vid frågor kring födelse utifrån diskussionsfrågan ovan. Exempelvis låta barnen "minnas" sin egen födelse eller tiden innan de föddes och sedan gestalta det i ord och bild.

Målgrupp: 4 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 30 minuter

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Papper, kriter, pennor

MINA MÅNGA JAG: Boken är full av infallsrika bilder öppna för tolkning. Kopiera upp och klipp ut bilderna i lika många exemplar som det är barn i gruppen. Låt barnen välja ut bilder som de tycker säger någonting om dem själva: Känslor de har, vilka eller vad de drömmer om att bli eller göra, saker de tycker om hos sig själva eller är duktiga på, saker de kanske skulle vilja ändra på. Låt dem klistra upp bilderna på ett ark. Den som vill kan komplettera med egna teckningar eller ord. Ha en vernissage med bilderna. Låt de barn som vill berätta om kollaget och vad de olika bilderna representerar. Övningen visar på hur mångfacetterade vi människor är – att vi föds till att bli så mycket mer än ett kön, ett yrke eller en ålder.

Målgrupp: 4 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 30 minuter

Lokalen: Utrymme att skapa. Väg för att sätta upp bilderna.

Material: Papper, kriter, pennor, uppkopierade bilder ur boken

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *PAPA DIOPS TAXI*

---

av Christian Epanya

Pojken Sene följer med sin farbror som kör Dakars populäraste taxi. Boken skildrar ett annat Afrika än det som ofta syns i media och lämpar sig bra för att arbeta med livets alla skeden och de ritualer som är förknippade med födelse, förälskelse, fest och död. I de dramatiska ögonblick som utspelar sig under ett liv kan vi ta fasta på det allmänmänskliga i dem.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT LIVETS SKEDEN OCH RITUALER

1. I boken får vi följa med på fest och firande. Har ni varit på fest någon gång? Vad brukar ni fira? Var någonstans brukar ni fira? Med vem?
2. Brukar ni fira någon högtid som Eid, Jul, Chanukka, Dharmadagen, Påsk, Ramadan?
3. Hur är en bra fest enligt er? Är ni många eller få? Dansar ni eller kanske sjunger? Vad gör ni på festen? Hur känns det?
4. Vi får också följa när ett barn föds. Vad vet ni om er födelse? Var föddes ni? När? Hur gick det till? Vem födde er?
5. I boken är det någon som har dött och den personen begravs. Hur kan det vara när någon dör? Vad händer med personen som dör? Vad händer med kroppen?
6. Har ni varit på en begravning någon gång? Hur kändes det? Vad brukar man göra på en begravning?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT KÄNSLOR I LIVETS OLIKA SKEDEN

Utifrån boken kan ni dramatisera eller gestalta livets olika skeden. Alltifrån rädsla och sorg till gemenskap och fest, högtider och ritualer.

GESTALTNING AV FIRANDE OCH FEST: Be barnen att blunda en stund och fundera: Vilka färger ser ni framför er när ni tänker på en fest – från boken eller någon ni varit på? Vad ser ni för kläder? Hur känns dina kläder mot kroppen? Hör du ljud? Hur kan det lukta?

GESTALTNING AV SORG OCH ANDRA KÄNSLOR: Låt barnen först gestalta hur vi ser ut när vi sörjer. Sörjer alla på samma sätt? Gestalta sedan fler känslor från boken som exempelvis hur det känns att vinna en match, att flytta hemifrån, att vara avundsjuk på någon.

Prata sedan med deltagarna om de någon gång haft en känsla, men visat en annan? Alla människor hyser känslor, men vi visar dem på olika sätt. Några kanske har större möjligheter att visa känslor, andra mindre. Vem bestämmer vad som är ok att visa? Är det skillnad mellan pojkar och flickor? Vuxna och barn? Olika familjer och på olika platser? Kan det vara lättare att visa känslor under en ritual – att exempelvis gråta på en begravning? Ett fint avslut på övningarna kan vara att göra en runda där alla som vill får berätta vilken känsla de har i kroppen just där och då.

Målgrupp: 5 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 20 minuter

Lokalen: Inga särskilda krav

Material: Inget

FRÅGOR OCH ÖVNINGAR TILL BOKEN *ALLA DÖR*

av Jesper Lundqvist och Gabi Frödén

”Alla dör” är en bok som kan väcka starka känslor och påminna om sorg och saknad. Samtidigt har den fina, hoppfulla illustrationer och paradoxalt nog ett livsbejakande budskap. En av mycket få titlar som behandlar religion och trosfrågor på ett normkritiskt sätt för mindre barn.

DISKUSSIONSFRÅGOR PÅ TEMAT DÖDEN

1. I boken ställs frågan: Om ingen skulle dö utan alla leva kvar - hur skulle det vara då? Bättre eller sämre? Vad skulle hända?
2. En del tror på himlen, andra att de föds igen när de dör. Vilka trosuppfattningar finns i boken? Vet ni vilken religion de tillhör (om någon)?
3. Vad tror ni händer när någon dör? Vad händer med personen som dör? Vad händer med dem som är kvar?
4. Har ni sörjt någon gång? Hur känns det att sörja? Var känns det någonstans? Hur kan man sörja på olika sätt?
5. Pratar man om döden i er familj någon gång? Hurdå? Tror din familj på något särskilt? Tror du likadant?
6. Boken slutar med att be oss ta hand om vårt unika liv och leva det som vi vill. Om du fick leva precis hur du ville just idag, vad skulle du göra då? Med vem skulle du vara? Var någonstans?

ÖVNINGAR PÅ TEMAT TID OCH SKAPELSE

TIDSLINJER: Boken innehåller en tidslinje som skildrar en dinosauries liv, som det skulle gestalta sig om den aldrig skulle dö. Gör en egen tidslinje och använd den i samband med högläsning av boken (under eller efter). Använd ett stort ark eller ännu hellre en flanellograf. Börja med dinosaurierna. Vad skulle hända om de fortfarande levde? Placera dem i nutid på tidslinjen. Synliggör hur trångt det skulle bli om ingen någonsin dog. Tidslinjen kan också användas för att visa hur kort tid vi människor funnits på jorden i jämförelse med många andra varelser.

Låt barnen fortsätta och fylla på tidslinjen med figurer i framtiden. Hur föreställer vi oss framtiden? Be barnen fundera kring och sedan skapa vilka varelser de tror kommer att befolka planeten om 100 eller 1000 år. Kommer de själva fortfarande att finnas kvar? Kommer människorna att ha flyttat till en ny planet? Kommer nya arter att ha uppstått? Prata efteråt om hur det känns att skapa en värld. Anknyt eventuellt till andra skapelsemyter genom att läsa i böcker eller på internet.

Målgrupp: 4 år och uppåt

Tidsåtgång: Minst 40 minuter exklusive förberedelser

Lokalen: Utrymme att skapa. Vagg för att sätta upp tidslinje.

Material: Flanellograf eller hoptejpade pappersark, papper, linjal, pennor, kriter, saxar

GOSEDJURSBEGRAVNING: Har barnen något gosedjur som kanske är gammalt och trasigt eller som de inte leker med mera? Eller finns det något sådant gosedjur på förskolan? Iscensätt en begravning med gosedjuret. Berätta om hur begravningar kan gå till, gärna med exempel från flera kulturer eller religioner. Låt barnen bestämma vilka ritualer eller artefakter som just den här begravningen ska innehålla. Var lyhörd för och bekräfta olika erfarenheter och kunskaper i barngruppen. Genomför begravningen och ta farväl.

Med lite äldre barn kan det vara fint att skriva en avskedsdikt till gosedjuret på rim, inspirerad av de snillrika rimmen i boken. Antingen en gemensam dikt, eller var sin.

Målgrupp: 3 år och uppåt. Diktövningen från 5 år och uppåt.

Tidsåtgång: Mellan 30-90 minuter beroende på hur omfattande övningen görs. Kan delas upp i två pass.

Lokalen: Gärna en stämningsfull plats för att iscensätta begravningen

Material: Beror på hur barnen vill genomföra begravningen. Det kan därför vara bra att dela upp övningen på två pass, så att ledaren kan införskaffa den rekvisita som behövs för själva begravningsakten.

ATT TÄNKA PÅ

Böcker om döden och sorg kan väcka starka känslor och minnen hos barnen, inte minst hos de som förlorat någon. Då kan det värdefullt att ha vuxna närvarande som känner barnen och som de är trygga med. Döden väcker ofta frågor även hos barn som inte haft någon nära som har dött eller på annat sätt kommit i kontakt med döden. Vissa av frågorna kan vara svåra att svara på och ämnet kan också kännas jobbigt för oss som vuxna. Det är ändå viktigt att våga lyssna till barnens funderingar och inte undvika ämnet. Att prata om döden, sorg och saknad är en del av livet.

Många barn har en tro eller lever i en religiös kontext. Genom att exempelvis lyfta olika religiösa högtider och firanden eller prata om vilka religioner och trosuppfattningar som finns kan barnen spegla sina erfarenheter, bli sedda och bekräftade. Att se och läsa om olika sätt att tro, leva och vara ger även barn som lever sekulärt en ökad förståelse för andra barns liv och erfarenheter. I projektet har vi upplevt att det saknas nyare bilderböcker som skildrar religion som vardaglig praktik och identitet utan att bli för pedagogiska eller stereotypa. Därför har vi istället valt böcker som kan bli en startpunkt för samtal om hur vi firar, sörjer, festar och begraver i olika religioner och kulturer.